ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համ. 10 ՄէՃ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 21/2 Լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։
Մէն մի թիւ 40 փարա արժամ։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ճանրու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ ծրար գրելին խմբագիր—Տնօրէնին անուն ուղղելի, Կ. Պոլիս Պահճէ-Գաբուզ, Ճէզայիրլեան Թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։
Ճանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Զգրուած նամակ, յօդուած, եա ետ չեն տրուիր։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 17 ՓԵՏՐՎԱՐ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Աթէնք 28 փետր.

Այսօր երեսփոխանաց ժողովին մէջ պ. Ֆիլէմոն երեսփոխանն հարցում մ'ուղղեց կառավարութեան, և ճիշդ բացատրութիւն խնդրեց օտար դեսպանաց կողմէ չորսամ օրն եղած զեկուցմանց և կառավարութեան կողմէ տրուած պատասխանին վրայ։ Պ. Քումունդուրոս պատասխանելով յայտնեց թէ ալրութեանց դեսպաններն իմացուցին իրեն թէ Դուռն համենալով որ դեսպանք Հելլենական սահմանագլխի խնդրոյն վրայ կը խորհրդակցէին, յայտներ էր նոցա թէ ինք բնաւ դիտաւորութիւն չունէր Յունաստանի դէմ պատերազմ բանալու։ Այս պատճառաւ դեսպանք սախալեցին զՅունաստան որպէս զի նա ալ նոյն ապահովութիւնը տայ և որ և է թշնամական գործէ ըզգուշ կենայ։

Հելլենական կառավարութիւնը պատասխանեց թէ Յունաստան Եւրոպիոյ բաղձանքն յարգելով կը հաճէր թշնամութիւնները չսկսիլ, յուսալով որ Պէրլինի դեսպանախորհրդին որոշմանց գործադրութիւնը պիտի տեսնէ։ Այն ժամանակ Պ Թրիքուբիս ատքի վրայ ելնելով խիստ պզտիկ սառնութեամբ մ'ասաց թէ ժողովը պարտաւորեալ էր կառավարութեան տուած պատասխանն ընդունիլ, վասն զի տարակոյս չկայ որ կառավարութիւնը կանխաւ իմացած էր թէ Կ. Պոլսոյ մէջ սկսելի բանակցութեանց նպատակը Պէրլինի դեսպանախորհրդին որոշմանց գործադրութիւնն էր և ոչ թէ նոցա վերաքննութիւնը։ Պ. Թրիքուբի եզրակացուց ասելով թէ չէր ուզեր նախարարական տագնապ յարուցանել, վասն զի ընդդիմադիր մասը, թէև բաւական հզօր էր նախարարութիւնը տապալելու, նոր նախարարութիւն մը կազմելու համար ամուր հիմ մը ներկայելու բաւական լինելու չափ հզօր չէ։

Հռոմ 28 փետր.

Օսմանեան դեսպան Մուզիւրիւս այսօր Խալիֆայ Թագաւորին մատոյց իւր վկայագիրն։

Լոնտրա 1 մարտ

Սըր Ֆրէտէրիք Ռոպէրթս զօրավարը Պաէրաց դէմ գործող Անգղիական զօրաց հրամատար անուանեցաւ փոխանակ սպանեալ Սըր Ճ. Քոլի զօրավարին։

Բոտենթ-Բրուքէրթի բանակեալն երէկ վերցաւ և Սըր Էվէլին Վուտ զօրավարը Նիւքասլ վերադարձաւ Անգղիական զօրաց հետ։

Լոնտրա 1 մարտ

Իռլանտայ վերաբերեալ արտասովոր օրէնքն երէկ երկրորդ Լորտերու ժողովէն ընդունուեցաւ առաջին ընթերցմամբ.

Լոնտրա 1 մարտ.

Երէկ երկրուն երեսփոխանաց ժողովին մէջ Սըր Չարլզ Տիլք Պէլկինի դաշնագրին Պուլղարիոյ կողմէ գործադրման վերաբերեալ հարցման մի պատասխանելով, ասաց թէ ճշմարիտ է որ Դանուբի հին բերդերն, ինչպէս նաև Վառնայի և Շումլայի բերդերը դեռ չեն քանդուած. Այդ մասին Անգղիական կառավարութիւնը դիտողութիւններ ըրած է Պուլղարիոյ, որ սակայն մէկ կողմէ այդ աշխատութեանց կատարման համար դրամի չգոյութիւնն առարկած և միւս կողմէ յայտնած է թէ բերդերուն մարտկոցները քակուած լինելով, նոյնչափ անկարող են որ և է պաշտպանողական նպատակի մը գործածման՝ որքան երբ հիմնայատակ քանդուած լինէին. Միւս տէրութիւնք ալ նոյն իմաստով դիտողութիւններ ըրին Պուլղարիոյ, և նմանօրինակ արդիւնք մի տեսնուեցաւ։ Այժմ Անգղիական և Աւստրօ-Հունգարական կառավարութիւնք այս խնդիրը քննելու համար յանձնախումբ մի կազմելու պաշտօնաճաութեան վրայ կը խորհին։

Մի այլ հարցման պատասխանելով, Սըր Չարլզ Տիլք ըսաւ թէ, տէրութիւնք չեն կրնար որոշել ո՛չ այն հարկին քանակութիւնը, զոր Պուլղարիա պարտաւոր է վճարել Բ. Դրան, ո՛չ ալ Օսմ. Ընդհ. պարտքէն Սերպիոյ և Գարաղաղի վրայ ինկած բաժինը, մինչև որ Դուռը սահմանագլուխներն որոշելու յանձնացեալ Քոմիսէրներուն գործողութիւնները պաշտօնապէս չծանուցէ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տէրութեանց դեսպանները շաբաթ օրն Իտալական դեսպանատան խորհուրդ գումարեցան՝ Բ. Դրան կողմէ եղած առաջարկութեանց համեմատ բանակցութեանց հիմերն որոշելու համար։

Իրիկունը Պ. Կոշէն ի ճաշ հրաւիրեցաւ Ելտըզի պալատն և ճաշէն յետոյ առանձնակի տեսակցեցաւ Վեհ. Սուլթանին հետ։

Կըսուի թէ Վեհ. Սուլթանը բանակցութեանց հիմերուն վրայ դեսպանաց կարծիքն իմանալու համար հրաւիրած էր զՊ. Կոշէն։

Ընդհանրապէս կարծիք կայ թէ Պ. Կոշէն և Կոմս Հաձֆէլտ կարող պիտի լինին հարթել այն դժուարութիւնները՝ որք բնականաբար կրնան ծագիլ բանակցութեանց ընթացքին մէջ։

Ըստ նոր տեղեկութեանց, Հելլենական սահմանագլուխն համախմբեալ կայսերական զօրքը չորս զօրաբանակի պիտի բաժնուի, որոց իւրաքանչիւրին պիտի հրամայեն Ղազի Ահմէտ Մուխթար փաշա, Ֆուատ փաշա, Հիտայէթ փաշա և Ալի Նիզամի փաշա։

Այս առտու լուրերուն նայելով, կիրակի օրուան և դիշերուան նախարարական երկար խորհրդակցութիւններէն, որոց մասնակցած էին նախորդ Մեծ-Եպարքոսք ալ, որոշ արդիւնք մը չէ գոյացած։

Արքունի պալատան գլխաւոր ատադարաչի (Միւնէճիմ պաշը) Օսման Քեամիլ էֆէնտիին, որ Մոլլայից կարգին կը վերաբերի, առաջին կարգի Մէճիտիէ պատուանշան և Անատօլուի փայէ տրուեցաւ։

Նմանապէս առաջին կարգի Մէճիտիէ պատուանշան տրուեցաւ առաջին նախարարութեան խորհրդական Ջիհնի էֆէնտիին։

Պարսից Շահին հօրեղբայրն երէկ առաւօտ մայրաքաղաքս հասաւ Մէքքէի ուխտագնացութենէն վերադառնալով։

Այս առտու Ճէրիտէի Հավատիսի մէջ կը կարդամք.

«Սիկարայի Թուղթի վրայ հին Հայաստանի Լեւոն Թագաւորին և նորա գամբանին պատկերն արտատպող և տակը դրդուիչ խօսքեր հրատարակող Հայ տպագրիչ Յակոբ, Սիմոն, Կարապետ, գարձեալ Կարապետ և Գրիգոր անուն հինգ անձանց դէմ բացուած դատն երէկ վարեցաւ պատժական դատարանին առջև, որ նոցա ապարաններն երկերկու ամիս փակման և իւրաքանչիւրը 10 ոսկի տուգանաց դատապարտեց։»

Թէրճէմանը Հաքիքաթ ալ նոյն եղբակացութեամբ ծանուցանելով կ'ըսէ թէ դատապարտեալ Հայ տպագրիչներուն ի նպաստ թեթեւացուցիչ պարագայ մի կար որ սա էր թէ, ինչպէս հասկցուեր է իրենց խոստովանութիւններէն, այդ դրդուիչ պատկերներն ու խօսքերը լոկ ազգասէրութեան և կարօտութեան մղմամբ դրած էին սիկարայի թուղթերուն վրայ, որպէս զի կարելի եղածին չափ շատ ծախեն, և այսպէս աւելի շահիլ. ուրիշ աւելի որ և է դիտում չունէին։

Վարգըթ՝ եկած հեռագրէ մ'առնելով կը ծանուցանէ թէ Միջագետաց կողմը Ճաֆարա բաւական տեղ մը ժանտախտ երեւան ելեր է։

Թուրք լրագիրք կըծանուցանեն թէ Կ. Պոլսոյ մաքսատան մէջ դըրամական գողութիւնք երեւան ելեր են, որոց գումարը մէկ միլիոն լիրայի կը հասնի եղեր....։

Ճէրիտէի Հավատիսի խօսքին նայելով, զրոյց կայ եղեր թէ Բ. Դուռն ընտանի կենդանեաց վրայ տուրք մի պիտի դնէ։

Սելանիկի բնակիչք ներքին գործոց նախարարութեան աղերսագիր մ'ուղղելով խնդրեր են որ տեղւոյն կառավարչութեան (Միւթէսարրըֆլըգ) կեդրոնը Ջամբալճայէն Սելանիկի փոխադրուի, որ աւելի մեծ և աւելի կարեւոր քաղաք մ'է։ Այս աղերսագիրը Քաղաքապետութեան յղուեցաւ։

Սելանիկի զօրաբանակէն վաշտ մի զօրք Ալասոնայ ղրկուեցաւ. հըսկողութիւն ընելու համար այն կողմերըն, ուր Պուլղարական և Հելլենական մեքենայութիւններէ կը վախցուի։

Սպանիական լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Սպանիոյ և Եւրոպական ու Ասիական Թուրքիոյ նաւահանգստաց միջև բանելու համար Ֆէրնանտէզ կրամ Սպանիացի վաճառականն ուրիշ մի քանի Սպանիացի դրամատէրաց հետ ընկերութեամբ շոգենաւուց գիծ մը կը հաստատէ եղեր։

Գահիրէ բնակող Յոյնք մասնաւոր պատերազմին մէջ իրենց Հելլէն միրաւորներուն օգնելու համար կազմուած Հելլենական նպաստի խոշի ընկերութեան ի նպաստ 1500 ոսկի հաւաքեր են միայն երեք օրուան մէջ։

Պրուսայի նահանգին պաշտօնական լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Պրուսայի շրջակայները բազում գիւղեր ապառներ երեւան ելեր են, որք գեամինը փորելով ամերիկ մարախներու սերմերը կը հանեն ու կուտեն եղեր, որով մարախներու ջնջման կ'օժանդակեն։ Բայց յիշեալ լրագիրը կը յանձնարարէ որ այս բացառիկ պարագային մեծ կարեւորութիւն չտրուի, և մարախները ջնջելու միջոցները չարունակուին։

Հինգշաբթի օրը Ճըրճըրի կողմը Թուրքի հօտաւորք մի կատարուած ժամանակ, մի քանի Թրքուհիք հարսը տեսնելու համար հարսանեկան տան վերի յարկը ելնել կ'ուզեն, բայց սանդուղը կը փլչի, և տակն ալ հօր կենալով, մի քանի կանայք, որոց մին յղի էր, և մի աղջիկ՝ հորին մէջը կ'իյնան. Ամենն ալ աւելի կամ նուազ վիրաւորեցան։

Լոնտրայէն Վիեննայի Գերմանական Ցայթունկ լրագրին կը գրըեն թէ Պ. Կոշէն հեռագրով իմացուցեր է Լորտ Կրանվիլի թէ պատերազմն անհրաժեշտ է Թուրքիոյ և Յունաստանի միջև։

Աւստրիոյ հպատակ Լյէնի անուն կին մի, որ սուտիկանութեան բանտը դրուած էր, քանի մը գնացած ժամանակ անհետացեալ եղաւ իւր վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող բանտապահին հետ։

Կ. Պոլսոյ ոճրագործ ատեանն յիշեալ բանտապահը 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտեց ի բացակայութեան։

Բեյ-րութ.րէն փետր. 6/18 թըւով լուր կու տան թէ Ռուսական կառավարութիւնը՝ Պարսկաստանի հողին վրայ Քրդաց նոր արշաւանք մ'ընելու պատրաստութիւնն իմանալով, հրամայեր է զօրաբանակ մի գումարել Պարսից սահմանագլուխն. որպէս զի եթէ Պարսից կառավարութիւնը չկրնայ զանոնք զսպել, ինքը կարող լինի միջամըտել։

Մայրաքաղաքիս լրագրերէն ոմանք, և ի նոցանէ առնլով մեք եւս ծանուցեր էինք թէ Բերայի թաղապետութեան գանձապահ Ջենոպ էֆէնտի Էյմօսեան պաշտօնանկ եղած է՝ յիշեալ հաստատութեան գանձէն 27.000 ղրուշի պակաս մը գանուելուն համար։ Այժմ ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանամք որ Էյմօսեան Ջենոպ էֆէնտի թէ և իրօք պաշտօնանկ եղած է, սակայն գանուած պակասէն աւելի մեծ գումար մ'առնելիք ունենալով մասւկէն և այս նկատմամբ քաղաքապետական խորհրդին խնդրագիր ալ մատուցած լինելով, որ դժբաղդաբար մինչև ցայժմ անպատասխանի մնացած է, չկրնար այդ պատուաւոր անձն այդ բացին համար ամբաստանութեան ներքև ճանչուիլ, մինչև որ խընդրուած պատասխանը չտրուի։

Անցեալ շաբթու Ղալաթիոյ Միլէթ խանին մէջ կատարուած գողութեան համար ձերբակալեալ մարդոց առաջինն է Ցիմիթրի անուն Յոյն մի, որ փոխանակութեան միջնորդ է եղեր Ցէմիր խանի մէջ, և դրպանէն երկու բանալի ելեր է, զոր Պ. Անաթաս.քի (բացուած սնտուկին տէրը) իւրոյն ճանչեր է իւր սնտուկին ներքին բանալիները լինելն, և փորձով հաստատուեր է։

Ոստիկանութիւնն ուրիշ քանի մի մեղսակիցներ ալ ձեռք անցունելով իմացած է որ գողոնը դեռ մէջերնին բաժնած չեն եղեր։

Թէքէի Թիւրքմէնաց յաղթող Սքոպելէֆ զօրավարն հիւանդանալով՝ հրաժեշտ խնդրեր է։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Պատրիարք Հայրն երեք ամիս ի վեր գաւառներէն Պատրիարքարան եկած հանրագրութիւններէ քաղուած տեղեկագիր մի խըմբագրել տալով՝ այսօր Դատական գործոց նախարար Վսեմ. Ճէվտէթ փաշային պիտի ղրկէ ի ձեռն Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Գէորգ վարդապետի Ռուսճուգլեան։

Լամենուս նայելով, տեղեկագրին գլխաւոր կէտերէն մին է գաւառաց սանց մէջ կարճամիտ պաշտօնատարաց կողմէ Հայ ժողովրդոց նկատմամբ բռնուած անվստահական վարմունքն, որ ինչպէս ցուցնելով կ'եզրակացնէ Ս. Պատրիարք Հօր տեղեկագիրն, մայրաքաղաքիս մէջ Ազգ. պատմութեան դասագրքի և պատմական պատկերաց հրատարակման, ինչպէս նաև Լարանայ վրայ դրուած արգելքներէն առաւել եւս քաջալերութիւն կը գտնէ։

Սովելոց կեդրոնական Յանձնաժողովը կըծանուցանէ մեզ թէ Կիպրոսի ազգայինք վերստին 20 Անգղիական լիրա ղրկած են 'ի նպաստ Հայաստանի սովելոց։

Ցաւելով կը ծանուցանեմք թէ Բ. Դրան լրագրական դիւանին գըլխաւոր անդամներէն Տիվրիճեան Յակոբ էֆէնտիի դուստր ազնուափայլ Տիկին Մերսպէ Գազազեան յետ կարճատեւ հիւանդութեան կիրակի օրն իւր մահկանացուն կընքեց ի ծաղիկ հասակի 25 ամաց, ի խոր սուգ ընկղմելով իւր գորովագութ ծնողքն և համայն Տիվրիճեան և Գազազեան գերդաստաններն։

Ցուղարկաւորութիւնն երէկ կատարեցաւ ի Գուզկունճուք, ուսկից հանգուցելոյն մարմինը մեծ հանդիսիւ Իւսկիւտարու գերեզմանատունը տարուելով հողոյ աւանդեցաւ։

Տփղիսէն հեռաւեալը կը գրեն. «Նուխայ գաւառի Հայ Ուսումնարանների թեմական տեսուչն եւ այնչափ մի վախկոտ և գանդաղ անձն է, որ նորա աչքի առաջ Հայ երեխաները կ'երթան Ռուսաց ուսումնարաններ ուղղափառ կրօնուսոյ քահանաների դասերը լսելու մինչդեռ Հայ ուսումնարանների, թոյլ ու տարտամ վերատեսուչն ոչինչ բողոք չի բարձրանում Ռուս կրօնաւորների ապօրինի վարմունքների դէմ։ Հաւատացնում են, որ եթէ երբեն այս դրութեան մէջ մընայ, կովկասի մէկ ու կէս միլիոն Լուսաւորչականներից գուցէ մի երկու տարւոյ մէջ հազիւ թէ կէսը Լուսաւորչադաւանութեան մէջ մընայ։ Կեցցէ Էջմիածնի հոգեւոր տեսչութիւնը . . . »։

Ս. Պատրիարք Հայրն հետեւեալ շըրջաբերականը գրած է մայրաքաղաքիս Թաղ. խորհրդոց*։

Մեծ. Ատենապետ էֆէնտի Թաղ. խորհրդոյ.

Բ. Դռնէն Պատրիարքարանս եկած հրամանագիր մը յայտնելով թէ Ազգ. վարժարանաց մէջ դուամարումներ և բանախօսութիւններ տեղի կունենան առանց հրամանի, կը ծանուցանէ թէ Ոստիկանութեան հրահանգ տրուած է այս տեսակ դումարումներն ցրուելու և զանոնք կարգադրողներն պատժելու համար։

Յայտնի է թէ այս գումարմանց վրայ դրուած արգելքն Ազգային Լսարանաց կը վերաբերի, որ զուտ ուսումնական և բարոյական բանախօսութեանց և ժողովուրդը կըրթելու սահմանեալ են և ամէն զատ ուրիշ ու և իցէ նպատակ չունին։

Ազգային Վարչական խորհուրդն սոյն խնդիրն ի նկատ առնելով Բ. Դրան հետ անմիջապէս բանակցութեան սկսած է այս մասին, և վստահ է որ պիտի յաջողի Լըսարանաց չարունակութեան համար պէտք եղած արտօնութիւնն ստանալ։

Սակայն մինչև այն ատեն պէտք է զգուշանալ որ թաղիդ վարժարանաց և կամ Ազգային Ընկերութեանց սրահներուն մէջ բանախօսութիւններ և գումարումներ տեղի չունենան, որպէս զի Ոստիկանութեան միջամտութեան տեղի չտրուի, և անպատեհութիւնք չծագին։ Մնամք Աղօթարար

13 Փետրվար 1880

Կ. Պոլիս

* Պատրիարքարանէն եկած պաշտօնագրոց արագ և կանոնաւոր յուղարկման վրայ նոր գաղափար մի տալու համար՝ արժան կը համարիմք ծանուցանել թէ գրութեան թուականէն չորս օր վերջը մեր գրասենեակը բերուած և սոյնքն երէկ կէս օրէն վերջ։ Ծ. Խ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Քանի որ Անգղիացիք փոքր-Ասիոյ վրայ մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնեն, իբր երկիր մի, ուր մեծ շահեր ունին, բազմաթիւ գրութիւնք կը հրատարակուին այս նիւթիս վրայ։ Բայց ի հիւպատոսական տեղեկագրերէ, որք գրեթէ պարբերաբար խորհրդարանին կը ներկայանան, բազմաթիւ հեղինակութիւնք եղան մի քանի տարիէ ի վեր։ Վերջին պատերազմին ժամանակ պաշտօնապէս զինուորական կցորդներ և լրագրոց թղթակիցներ Ասիոյ կողմը պատերազմին ասպարէզը շրջագայեցան և իրենց դիտողութիւններն հրատարակեցին։ Նոր եղած հեղինակութեանց մէջ նշանակութեան արժանի է Գ. Թօզըր Անգղիացւոյն գործն, որոյ մականունն է "Օսմանեան-Հայաստան և Արեւելեան-փոքր-Ասիա„, որոյ մեծ մասն աշխարհագրական նկարագրութեանց նուիրած է։

Գ. Թօզըր 1879 յուլիս ամսոյ մէջ Սամսուն եկաւ հին Ամիսոսի մօտ, իրեն ընկեր ունենալով ուրիշ Անգղիացի մի Գ. Քրավըրը։ Իրենց իմաց տրուեցաւ որ դէպ ի ներսերն ուղեւորութիւն չանեն, քանզի Չերքէզներէ և ուրիշ աւազակներէ երկիւղ կար։ Այսու ամենայնիւ ճանապարհորդք իրենց դիտաւորութենէն ետ չկեցան և Ամասիա հասան։ Անգղիացի ուղեւորին պատմութեան նայելով, Ամասիոյ մէջ բնակիչները կը կարծէին թէ Անգղիացիք երկրին կառավարութիւնը ձեռք պիտի առնուն, կարծիք մի, որ աւելի ոյժ կը գտնէ եղեր Անգղիացի զինուորական հիւպատոսաց անուանումէն յետոյ։ Սակայն կարելի է Անգղիացի ուղեւորն իւր բաղձանքն իրականութեան տեղ առած է։ Ոչ ոք թերեւս՝ բայց ի մի քանի անմտներէ՝ կրնայ այսպիսի կարծիք մ'ունենալ։

Ամասիոյ մէջ երբ Գ. Թօզըր զարմանք կը յայտնէր գիւղերն եկեղեցի չունենալուն համար, պատասխան կ'ընդունէր թէ չէնքերը խիստ աննշան էին, և թէ մինչև հինգ տարի առաջ եկեղեցի շինելն համանք կը հրաւիրէր, բայց այժմ իրաց վիճակը փոխուած էր։ Այս հինգ տարին թերեւս 25 տարի լինելու է, զոր օտար հիւպատոս մի սխալմամբ ծանուցած կ'երեւի. իսկ գիւղական աղօթատեղիներու գալով, մզկիթներու չէնքն ևս եկեղեցիներէն աւելի նշանաւոր չէ։

Գ. Թօզըր Ամասիայէն դէպ ի Եօզղատ և ուրիշ կողմեր ուղեւորեցաւ։ Սեբաստիա հասած ժամանակ Հայոց Ս. Կարապետի վանքն այցելութեան գնաց, զոր "Հռչակաւոր„ կ'անուանէ։ Այս վանքին միաբանութիւնը չորս վանականներէ և մի վանահայրէ կը բաղկանայ, որ միշտ արքեպիսկոպոս մ'է։ Ուղեւորն այս հինգ կղերականները "սարսափելի տգէտ„ կը գտնէ, բայց վանահայրը բաւական ճարպիկ մարդ մի կ'երեւէր՝ գո՛նէ Հայոց տառապանաց վրայ մի քանի խօսք ասելու համար։ "Խնդրեցի իրմէ — կ'ասէ Գ. Թօզըր — որ մասնաւորէ թէ ի՞նչ էին այն տառապանքը, բայց բացորոշ տեղեկութիւն չկրցի առնուլ„։ Զարմանալ արժանի է որ երբ օտարազգի ուղեւորը վանքին դրամատունը տեսնելու փափաք յայտնեց, չէնքին ծայրը սենեակ մի տարուեցաւ, ուր գոց սնտուկ մի ցոյց տրուեցաւ իրեն վրան ապակիով, բայց ոչ ոք կրցաւ զայն բանալ։ Ահաւասիկ Հայ վանքի մի նկարագիրն օտարազգւոյ մի տեսակէտով, որ կարծեմք Ազգային Վարչութեան ամենախորին ուշադրութեանն արժանի է։

Գ. Թօզըր հին Ցէրէպէյիի մի հետ տեսնուեցաւ նաև. և կը կարծէ որ եթէ այս Ցէրէպէյիները ժողովուրդը կը հարստահարէին, գոնէ զայն կը պաշտպանէին նաև, և մինչև աստիճան մ'ապակեդրոնացման սկզբունքը կը պահէին։

Գ. Թօզըր և իւր ընկերը Գ. Քրավըրը Տիգրիսի և Եփրատայ ակունքն ևս աչքէ անցուցին, այն երկու գետերն, որոց հովիտներն այնչափ Բրիտանական երեւակայութեան հետ խօսած են և շատ մի երկրաչափք հիմնագիծեր շինած են երկաթուղի հաստատելու համար այն հովիտներուն մէջ, երկաթուղիներ՝ որք դեռ երեւակայութեան աշխարհին կը վերաբերին։ Խարբերդի մէջ Անգղիացի ուղեւորը բաւական համեղ գինի ըմպած կ'երեւի, զոր բոլոր Հայաստանի մէջ հռչակաւոր կը կարծէ։ Ուղեւորը կը յիշէ Ամերիկացի Միսիոնարի մի կարծիքն, որ կ'ըսէր թէ Եդեմական դրախտը Խարբերդի դաշտերէն մինչև Տավրոս եղած երկիրներուն մէջ կը գտնուէր։ Այս քարոզիչը Պարնում անունը կը կրէր, որ Անգղիերէն լեզուի մէջ անմտներու մականունն է։ Ամերիկացի պատուելի Միսիոնարները բաղձանք կը յայտնէին որ Անգղիա շուտով ձեռք առնու փոքր-Ասիոյ վարչութիւնն, և կըսէին թէ Անգղիական նոր հիւպատոսները պէտք է Հնդկաստանի մէջ եղածներուն նման միայն դեսպաններու կարգն անցնին։ Երկրին բարւոքման համար ասկէ զատ յոյս չկայ, կըսէին Պատուելի Ամերիկացի Միսիոնարք, յարելով թէ Հայերն իրենք զիրենք կառավարելու կարող չեն, թէ տեղական Հայոց մեծ բաղձանքը Քուրդերէ պաշտպանուելէ անդին չանցնիր, թէ իրենց վիճակն այնչափ որդահատելի չէ, թէպէտ և տարրոց առջև ազգասիութիւն կը կեղծեն։ Գ. Թօզըր ինք ևս կը կարծէ թէ այն ժողովուրդն որ ինքզինք Հայք կը կոչէ, կառավարութեան դեր խաղալու անկարող է, հետեւաբար իւր կարծիքն Հայկական ինքնօրինութեան նպաստաւոր չէ։ Նա Քրդաց հետ ևս տեսակցեր և լաւ ընդունելութիւն գտեր է ի նոցանէ, և կը կարծէ որ եթէ Ամերիկացի Միսիոնարաց երազն իրանալով Անգղիոյ ազդեցութիւնն հաստատուի, Քուրդերն Անգղիացի սպայից հրամանատարութեան ներքեւ խիստ լաւ ոստիկանութեան հեծելազօր կրնան կազմել։ Վերջապէս Գ. Թօզըրի ուղեւորութիւնն իբր վիպասանական գործ մի կրնայ հետաքրքրաշարժ լինել, բայց իւր դատողութիւնները շատ անգամ խիստ թեթև ու հարեւանցի կ'երեւին։

ԳԵՐԱԴՐԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տրամաբանութիւն ուսնող աշակերտայ համար իմաստակութեան մի նշանաւոր և գգալի օրինակ կրնայ լինել Թէրճիւմանը Էֆքեարի Ե շաբաթ աւուր թուով հրատարակուած ՆՈՒՄԱ ստորագրութեամբ նամակ մի։ Կը յիշուի թէ մեք անցեալ օր Զեկուցմամբ մի ծանուցեր էինք թէ լեզուի խնդրոյն վրայ մեզ եկած ինչ ինչ գրութիւնք չպիտի հրատարակուին, ուրիշներ պիտի հրատարակուին, և այլն։ Թէրճիւմանի նամակագիրը կըպնդէ լրջօրէն թէ Մասիս կողմնակցութիւն կ'անէ աշխարհաբարեանց, քանի որ հրատարակութիւն կը զլանայ ի նպաստ գրաբարի գրկուած յօդուածոց, և բարեխտաբար կը ծանուցանէ թէ այս կողմնասիրական ընթացքը մեծ չարիք պիտի հասցունէ Մասիսի գլխուն։ Բայց, առանց մեծ կարեւորութիւն տալու իւր խրատներուն, պիտի ցուցնեմք իւր սխալներն, որք մի այնչափ պարզ գործի մէջ, կարի գգալի են և ամօթալից։

Նախ, եթէ մեք մինչև ցարդ գրաբար գրութիւններ հրատարակած եմք, — որով ՆԱՆԷ դիցուհւոյն գրաբար յօդուածն ևս հրատարակել պէտք կը լինի եղեր, — գիտելի է որ մեր ցարդ հրատարակած գրաբար քերթուածները գրական կարեւորութիւն մի ունէին, մինչդեռ լուրջ խնդրոյ մի վրայ գրուած մի քանի սխալ արձակ խորհրդածութիւններ, երբ գրաբար լեզուով լինին, ի հարկէ նոյն կարգին մէջ չեն կրնար դասուիլ։ Ժողովուրդն, որ կրնայ մեծ կարեւորութիւն չտալ քերթուածոյ, անշուշտ իրաւունք ունի հասկնալու իւր լեզուին վրայ հրատարակուած խորհրդածութիւններն. ուստի առաւել այն լեզուով եթէ կրնան գրուիլ, զոր Մասիսի սովորական ընթերցողք կրնան հասկնալ։ Հետեւաբար, լեզուի խնդրոյն վրայ գրաբար յօդուած անտեղութիւն մի կը լինի, և հեղինակին գրաբարի վրայ ունեցած հմտութիւնը փայլեցնելէ ուրիշ բանի չկրնար ծառայել (1)։

Երկրորդ. Մասիս "աշխարհաբար կը գրուի, և միայն այդ կերպիւ կրնայ օգտակար լինել իւր ընթերցողաց„, կ'ասէինք։ Ընթերցողը ճշդապէս Թէրճիւմանի նամակագրոյն մասնաւոր վիճակին մէջ պարտի լինի չհասկնալու համար մեր այս խօսքը։ — "Մի՞թէ, կը հարցունէ նամակագիրը, Մասիսի բոլոր ընթերցողք աշխարհաբարեա՞ն են„։ — Ո՛չ անշուշտ. բայց հոս խնդիրը գրաբարի կամ աշխարհաբարի վրայ չէ, այլ Մասիսի հրատարակած գրութիւնները ժողովուրդին հասկանալի անելու կամ չանելու վրայ է։ Եթէ կան այնպիսի գրաբարեաններ, որք գրաբար օրաթերթ կարդալէ մեծապէս կ'ախորժին, նոքա կրնան իւրեանց ճաշակին յարմար մի թերթ հիմնել գրաբար լեզուով։ Բարի յաջողութիւն կը մաղթեմք. կը յարեմք իսկ թէ մեծապէս հետաքրքիր եմք մի այդպիսի ձեռնարկ տեսնելու մեր ազգին մէջ, բայց Մասիս աշխարհաբար գրուելով միայն կրնայ քիչ շատ հասկանալի լինել ժողովրդեան, որում համար կը հրատարակուի։

Բայց, Թէրճիւմանը Էֆքեարի նամակագիրն ի՞նչպէս չտեսներ որ միևնոյն Զեկուցման մէջ, (տե՛ս Մասիս 9 փետր.) երբ "Նանէ„ի գրաբարապաշտպան յօդուածին հրատարակումը կը մերժուէր, համաստրապէս կը մերժուէին աշխարհաբարը պաշտպանող ուրիշ երկու գրութիւնք ալ։ — "Արգոս„ի յօդուածը ծայրայեղ աշխարհաբարեան գրչէ մ'ելած էր, և մի քաջալերագիր էր ուղղեալ առ "Արամազդ„. բայց Թէրճիւմանի խեղճ նամակագրոյն դոյթակցութիւն պատճառող այդ մի և նոյն Զեկուցման մէջ կ'իմացնէինք թէ "Արգոս„ի սոյն գրութիւնը չպիտի հրատարակուի։ Նոյնպէս, հրատարակութիւն կը զլանայինք ԱՌ ԱՆԱՀԻՏ խորագրով մի քերթուածի, որ նոյնպէս աշխարհաբարը պաշտպանող գրչէ մ'ելած է, և "Անահիտ„ին հրաւէր մ'էր դադրեցնելու իւր "անցեալին„ և "գաւառակոց„ պաշտպանութիւնն և վերջ տալու իւր "ունայն պայքար„ին։ Վերջապէս, մի և նոյն Զեկուցման մէջ՝ հրատարակել կը խոստանայինք Գաղատիայէն զրկուած յօդուած մի, որ գրաբարի վերակենդանութիւնը կը յառաջադրէ — աշխարհաբար լեզուով, — և զոր կը յուսամք որ այս շաբթու կարող կը լինիմք հրատարակել։

Քիչ շատ խելք ունեցող ընթերցող մի, տեսնելով որ Մասիս հրատարակել չէր ուզեր գրաբարեան և աշխարհաբարեան յօդուածներ հաւասարապէս, (և աւելի այս վերջիններէն), գիտեր պիտի գուշակէր թէ Մասիսի խմբագրութիւնն ուրիշ տեսութիւններ ունի. և իրօք, երկու երեք օր վերջը բացատրեր էինք թէ "վէճի տակ դրուած նիւթոյ լուսաբանութեան ուղղակի չըպաստող„ գրութիւնները չհրատարակելու որոշած եմք, ձանձրոյթ չպատճառելու համար մեր ընթերցողաց։ — Մեր Զեկուցմէն հետեւցնելու համար թէ Մասիս կողմնակցութիւն կ'անէ աշխարհաբարեանց, մարդ Թէրճիւմանը Էֆքեարի ՆՈՒՄԱ նամակագրոյն հրաշալի կուրութիւնը միայն պարտի ունենալ, — կուրութիւն, որ բոլորովին անհասկանալի թուած լինելով մեզ, հարկ կը համարիմք հրապարակաւ հրաւէր կարդալ այդ նամակագրին, որ, եթէ երբէք պատուոյ զգացում կը կրէ, կա՛մ պատասխանատու տայ մեզ, և կա՛մ խոստովանի իւր սխալն և յետս կոչէ իւր ոչնչաբանութիւնները։

Կ'սպասեմք։

(1) Դիտելի է որ այս մասին «Անահիտ» աւելի լաւ խորհած է Նանէյէն, զի չանսալով «Դեմոկրէտի» հրաւէրին, որ թերեւս հեղինակն էր, «Անահիտ» իւր պատասխանն աշխարհաբար գրած էր, գիտնալով և ծանուցանելով թէ իւր գրածներն այդ կերպիւ և եթ կրնան ծառայել իւրեանց անմիջական նպատակին։ Ծ. Խ.

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆՔ
ԵՒ
ՔԱՋԱԼԵՐՈՒԹԻՒՆ

Այս վերջին ատեններս Հայ մամուլն մասնաւոր ուշադրութիւն կը նուիրէ անհատական վարժարանաց։ Կ. Պոլսոյ կրթական վիճակին մերթ ընդ մերթ ակնարկ նետելով Հայ պարբերական թերթերն գրեթէ միաձայն կը հռչակեն մասնաւոր վարժարանաց թոյլին գոյութեան վերայ ունեցած անհամեմատ առաւելութիւնն, և ազգային ջերմագին կը յանձնարարեն զայնս։ Ես, իմ մասին, շնորհապարտ կը համարիմ զիս մասնաւորապէս Մասիսի, Թէրճիւմանը Էֆքեարի և Լրոյ պատուարժան խմբագրաց, որք յաճախ յօդուածներով այլ և այլ առթիւ՝ խօսած են մեր վարժարանաց վրայ և Ազգին քաջալերութեան հրաւէր կարդացած։ Ոչ նուազ շնորհակալութիւն կը պարտիմ նաև Մանզումէի, Հայրենիքի և Մոլոյ, որք, միւսներուն հետ, մեր հաստատութեան վերաբերեալ ծանուցմանց և յայտարարութեանց յօժարութեամբ բացած են իւրեանց էջերն և առին առին համակրական ակնարկութիւններով և յիշատակութեամբք պատուած ու խրախուսած մեր դպրոցն։ Միւս մասնաւոր վարժարանաց Տեսուչք նաև վայելած են մի և նոյն համակրանաց ցոյցերն Հայ խմբագրութեան կողմէ, որ, իբրև ազգային յառաջդիմութեան ուղեցոյց, չէ դադրած բնաւ մղում տալէ այն ամեն ձեռնարկի որ ազգային զարգացման մի կամ մի քանի տարրերն յինքեան կը բովանդակէ։

Իմ շնորհակալեաց պարտքն հրապարակաւ հատուցանելէ յետոյ Հայ մամլոյն իւր ցոյց տուած բարեացակամութեան, արդարասիրութեան և յառաջդիմասէր ոգւոյն համար, կ'ուզեմ լրջօրէն նկատողութեան առնուլ Մասնաւոր վարժարանաց խնդիրն և քննել նոցա կարեւորութեան չափն, առաւելութեան պատճառներն և յարատեւութեան պայմանները։

Մեր պատուական խմբագիրք, ըսի, միայն են նախադասել մասնաւոր վարժարաններն ազգային վարժարանաց. առաջնոց մէջ աւելի կանոնաւորութիւն և աւելի արդիւնք կը տեսնեն քան երկրորդաց մէջ, և հետեւաբար զայնս Ազգին համար խիստ կարեւոր հաստատութիւններ կը համարին՝ քաջալերութեան արժանի։

Կարեւո՛ր. այո՛, և մի քանի տեսակէտով։ Միայն դիշերօթիկ մասնաւոր վարժարանաց վերայ խօսելով, նոքա երկու առաւելութիւն ունին. մին այն է որ ամենքն այլ բարեբաստանքն կանոնաւոր երկրորդական վարժարաններ են, և երկրորդն այն է թէ, իբրև դիշերօթիկ, ոչ միայն կոչուած են մի թաղի կամ մի քաղաքի ծառայել, այլ ամբողջ Ազգին զաւակաց. իւրեանց օգտակարութիւնն անձուկ շրջանակի մէջ սահմանափակեալ չէ։ Արդ, թէպէտ մեր թաղային վարժարաններէն շատեր իւրեանց մէջ [illegible] անուանեալ սրահներ ունին, յայտնի իրողութիւն մի է որ ի նոցանէ բազումք իւրեանց ուսումնարանական կարգ երամը հանգերձ կանոնաւոր նախակրթարաններ իսկ չեն, և հազիւ սակաւք ոմանք անկանոն բարձրագոյն նախակրթարաններ կարեն հռչակուիլ։ Բայց նախակրթութիւնն, թէպէտ կատարեալ, ամենուն պիտոյից ու փափաքանաց չբաւէ. Ժողովրդեան մեծագոյն մասն այդ տարրական կրթութեամբ կարէ գոհանալ. բայց պիտի գտնուին և պէտք է որ գտնուին միշտ ծնողք, որ ուզեն իւրեանց որդւոց տալ մի աւելի զարգացեալ դաստիարակութիւն, թէ՛ իւրեանց ընկերական դիրք պատճառաւ, թէ՛ պարզապէս ազնիւ փափաք մի գոհացնելոյ և թէ՛ պահանջմանց համար այն ապագայ ասպարիզին՝ որում կը սահմանեն իւրեանց որդին։ Եւ հարկ իսկ է որ կրթութիւնն ոչ միայն տարածութիւն ունենայ, այլ և խորութիւն և բարձրութիւն, եթէ ոչ տարածութեան չափովն գէթ մինչև աստիճան մի։ Ընկերութեան մէջ քարոզչի, դատաւորի, խմբագրի, օրէնսգրի, բժշկի, վաճառականի, գիտնոց, մատենագրաց և լեզուագիտաց պէտք կայ. այս այլ և այլ տարրեր ուղղութեանց մէջ ընկերութեան շահուց պաշտօնեայք անշուշտ նախակրթութենէ մի և երկու աստիճանաւ բարձր կրթութեան տէր անհատք պիտի լինին։ Այս բարձրագոյն կրթութեան առաջին աստիճանն կը մատակարարեն երկրորդական դպրոցք. և քանզի մեր մէջ առ այժմ Երկրորդական կոչուելոյ առաւել կամ նուազ արժանի վարժարաններն մասնաւորաց վարժարաններ են, առա ուրեմն այս նկատմամբ կարեւորագոյն հիմնարկութիւններ են նոքա, որոց տեարք (անհատական վարժարանի տիրոջ հանգամանքը վերացնելով կը խօսիմ) անշուշտ մի մեծ ծառայութիւն կը մատուցանեն Ազգին՝ նորա անհրաժեշտ պէտքերէն մին լնլով։ Իսկ այն կէտն, որում ակնարկեցի արդէն, թէ մասնաւոր գիշերօթիկ վարժարանք բոլոր ազգայնոց օգտակար լինել կարենալոյ հանգամանքն ունին և թէ հեռաւորագոյն կողմերէ աշակերտներ իւրեանց ծոցոյն մէջ կրթել կարեն, իւրեանց կարեւորութեան աստիճանն յոյժ կը բարձրացնէ։

Բայց մեր մասնաւոր վարժարանք, գիշերօթիկ կամ ցերեկեայ, ոչ միայն երկրորդական կրթութիւն կ'աւանդեն, այլ և նախնական, և այս գրեթէ ամենուն մէջ այլ բաւական խնամով և մանկավարժական սկզբանց առաւել թէ նուազ հետեւողութեամբ, և միշտ մանկային հասակն, ֆիզիքական մտաւորական և բարոյական տեսութեամբ, շատ աւելի ուշադրութեան առարկայ լինելով քան թաղային լաւագոյն դպրոցաց մէջ։ Այս վերաբերութեամբ նաև անհատական վարժարանք, նոյն իսկ իբրև նախնական դաստիարակութեան աւանդիչք, մասնաւոր արժանիք և օգտակարութիւն ունին, մանաւանդ ցորչափ անդարման մնայ մեր թաղային դպրոցաց անխնամ վիճակն, ցորչափ տիրեն ի նոսա հնաւանդ դրութիւնք, անհաստատութիւն և անձեռնհաս վարչութիւն։ Եւ մինչ թէ Ազգային Ժողովոյ ներկայացեալ դաստիարակութեան ծրագիրն քննելէ և վաւերացնելէ յետոյ՝ անմիջական գործադրութեամբ կարելի պիտի լինի միջոց բանալ խանգարման, ժողովրդական դաստիարակութեան բնաւոր ու հաստատուն ուղղութիւն տալով — և ես այսմ առաջին փափաքողներէն եմ —, բայց եթէ ամէն օրէնք իւր անվրէպ գործադրութիւնն ապահովող զօրութիւն մի պարտի ունենալ իւրեանց նկատմամբ, և եթէ այդ իսկ անհրաժեշտ է կանոնին կիրառութեան լիովին հրաշալիքներուն համար՝ միթէ որ օրէնք բարուց մէջ չանցնին կամ բարքերն բղխած չլինին, ցաւալի խոստովանել թէ բազում դժուարութեանց պիտի պատահի յետ բերնոց. բայց բոլորով սրտիւ կը փափաքիմ և կը մաղթեմ և, իբրև դաստիարակ և երեսփոխան, բոլոր ոյժովս պիտի ջանամ որ այսպիսի

խոստովանութիւնք հերքումին իրողութիւններէն ։

Ահա՛ է՛ր Հայ խմբագիրք, գընահատելով այն կարեւոր դերն զոր մասնաւոր վարժարանք կը կատարեն Ազգին մէջ, մատնանիշ կ՚ընեն յոր Հայ ժողովրդեան նոցա առաւելութիւնքն եւ կը յորդորեն զայն խրախուսել զայնս ։

Թէ ի՛նչ է այն խրախոյսն զոր Հայ խմբագրութիւնն, ամենայն բարեկրթութեամբ, կ՚առաջարկէ Ազգին, եւ թէ ի՛նչ պարտի լինել, բացատրելէ յառաջ գայս, քննեմք մասնաւոր վարժարանաց առաւելութեան պատճառներն ։

Այս պատճառներն այլ եւ այլ են ։ Նախ, Հիմնադիրք, որք իւրեանց վարժարանին հոգաբարձուն են, գրեթէ միշտ դասատուաց կարգէն լինելով, կը ճանչնեն դպրոցն, դպրոցի լեզուէն կը հասկնան, դաստիարակութեան գործոյն հետ ընտելացած են եւ նորա պահանջմունքներն գիտեն. մինչեւ ցորդ, մեր հոգաբարձուաց մեծագոյն մասն դպրոցական գործոյ ամենեւին անտեղեակ եւ յաճախ ազէտ անձեր եղած են, հետեւաբար դպրոցին հոգին բարձողներն են՝ փոխանակ հոգն բառնալոյ ։ Երկրորդ, մասնաւոր վարժարանաց տերք (իւրեանց ձեռնարկին մէջ դրած են իւրեանց անձնաւորութիւնն ու պատիւն, որք կը մղեն զինքեանս լաւ ընել ինչ որ կ՚ընեն, զի նիւթեանց կը պատկանին պարծանք եւ ամօթ. մանաւանդ թէ այդ անձինք, յաճախ երիտասարդ, համբաւոյ եւ անուան յառաջադիմութեան անձկանօք մի գաղափարէ վառուած. կ՚երթան ուղղակի ի նպատակն՝ առանց հաշուելոյ դժուարութիւնքն ։ Երիտասարդք չափարկեն աշխատութիւնն, զինքեանս եւ իւրեանց կարողութիւնքն ապացուցանելոյ պէտքն ունին, եւ սորա համար է որ օգտակար է նախ ընտրել զայնս քան զծերս այն ամէն պաշտամանց մասին, յորս չեն խնդրելի այն իմաստութիւն զոր կենաց փորձառութիւնն կուտայ, եւ այն խոր հմտութիւնք որ երկարժամանակեայ խուզից եւ ուսմանց միայն արդիւնք են ։ Երրորդ, չգիտեմք թէ պաշտօնեան ի՛նչպիսի պիտի ունենան մեր թաղային վարժարանք, սակայն ցորդ միօրինակ կանոնաւոր ընթացքով փայլած չեն. յամէն հոգաբարձուի փոփոխութեան եւ նոյն իսկ ոչ-փոփոխութեան առեն (զի կիրքն ու անձնական նկատմունք եւս կը գործեն) կ՚ընկերանայ դասատուի եւ ուղղութեան փոփոխութիւն, որ շատ անգամ տղուն ժամանակն յամնկէս կը փանէ. մասնաւոր վարժարանի տեսուչն միշտ մի եւ նոյն անձն է. ամէն բան կ՚առնէ զինքն պահել մեթոտն ու դասատուն զոր յարգած է. յայտնի է թէ յաճախ փոփոխութիւնք ո՛րչափ կը վնասեն ուսմանց յառաջդիմութեան. եւ հետեւաբար կանոնաւոր միօրինակ ընթացք մի մեծապէս կը նպաստէ ուսանողին ու դպրոցին զարգացման, եւ վստահութիւն կը ներշնչէ ծնողաց ։

Բայց այս առաւելութիւնք, սակայն, ազդուելու պիտի լինէին, եւ մասնաւոր վարժարանք, որոց տերք իւրեանց տրամադրութեան տակ չունին մի ձրի շէնք, որպէս են Ազգային վարժարանաց շէնքերն, եւ ո՛չ մի որ եւ է ամսական կամ տարեկան նպաստ, որպէս ունին թաղային դպրոցք թաղին հասարակային կալուածոց եւ եկեղեցեաց հասոյթներէն, չպիտի կարենային ապրիլ առանց մի այլ տեսակ դըրամագլխոյ որ ազգային վարժարանաց վայելած նիւթական առաւելութեանց կը փոխանակէ, եւ որ ոչ այլ ինչ է՝ բայց եթէ հիմնադրաց անձնուիրութիւնն ։

Թող չասուի թէ գիշերօթիկ վարժարանք մեծագումար թոշակ կ՚ընդունին, մինչդեռ թաղային վարժարանաց թոշակք շատ չնչին են, եւ ծնողք չուզեն վճարել ։ Բաղդատաբար ճիշդ նոյնն է մեզ համար ։ Ի՞նչ կը վճարէ գիշերօթիկ աշակերտն այժմու Հայ գիշերօթեայ վարժարանաց մէջ. — Նոցա տարեկան թոշակն ընդհանրապէս 30 կամ 32 ոսկի է, մինչդեռ Ռոպերթ-Քոլէճի թոշակն 44 անգղիական ոսկի է, Կալաթա Սէրայի լիսէն այս տարի 60 Օսմ. ոսկւոյ բարձրացոյց իւր լի թոշակն, Ֆրէրներն 1000 Ֆրանք կ՚առնուն իբրեւ տարեկան թոշակ, եւ սոտ 5-6 տարի յառաջ տակաւին Շահնազարեան եւ Փանոսեան վարժարանք տարեկան 42-44 Օսմ. ոսկւով կ՚ընդունէին ուսանողներն ։ Բայց գանէ սահմանեալ գիները որք ինքնին զեղչեալ են՝ մինայի՞ն. — ո՛չ, թոշակք կը սակարկուին առ մեզ. երբեմն օրերով, երկարատեւ բանակցութեամբք, եւ այսպէս 24էն մինչ 30 կամ 32 կերթան վճարք, վերջինք ոչ բազմաթիւ ։ Սակայն պէտք է գիտել թէ այս վարժարանաց ուսանողք, բայց ի լաւագոյն ուսմնէ, կ՚ընդունին նաեւ սնունդ, բնակութիւն եւ յաճախ ձրիաբար լուացումն ։ Այսքան ծախուց առջեւ, այս թոշակք ա՛յնքան փոքր են, որքան թաղային դպրոցաց համար ծնողաց վճարմունք, եւ թերեւս, ամեն հաշիւ ընելով, փոքրագոյն իսկ են ։ Այս օրինակ պայմանաց մէջ, մասնաւոր վարժարանի հիմնադիր—անօրէնն իւր անձն կը դնէ մէջտեղ իբրեւ դրամագլուխ, իւր մասուր՝ բարոյական ու ֆիզիքական բոլոր առոյգ կարողութիւններն կը փանէ անխնայ իւր գործոյն լաւութեան, կը բազմապատկէ ինքզինքն եւ իւր անձին վերայ կը գումարէ պաշտօններ, երբեմն ծառայական իսկ, զորս դրամով փոխարինելոյ համար ամսական 30-40 ոսկւոյ պէտք պիտի լինէր ։ Կը կատարէ զայնս առանց անմիջական փոխարինութիւն սպասելոյ, ամեն ծախքերն ընելէ յետոյ եւ լիուլի ընելէ յետոյ (զի չկարէ կարի խնայող լինել, ո՛չ տալ քէն իւր պատիւն կայ գործոյն մէջ եւ հասարակաց համարումն է իւր վարժարանին հիմն ու հարըստութիւնն) ։ Եթէ՝ ի վերջ տարւոյ մի դուզնաքեայ մնայ՝ այն պիտի լինի իւր վարձքն, իւր թոշակն. եւ սակայն, երբ ամփոփէջն հաշւոյ, գրեթէ միշտ ոչինչ շահած է նիւթապէս, եւ երբեմն եւ յաճախ պարտք խնդուի՝ որ յաջորդ տարւոյն կը կլլակուի. (Մնացեալն վերջ)

Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
Հիմնադիր—Տնօրէն
Պէրպէրեան Վարժարանի .

ԼԵԶՈՒԱԳԱՅԹԱՐ

ԱՌ “ՊԱԼԼԱՍ„

Մեծապէս կը ցաւիմ որ երկրորդական կէտերու նկատմամբ անօգուտ բանակռիւներ արդէն կը լինին բուն խնդրոյն վրայ լուրջ վիճաբանութեան ։ Ցակամայս կը գրեմ այս մի քանի տողերը, չեղելով այն գլխաւոր խնդրէն որ կ՚զբաղեցնէ զիս ։ Նպատակս է անպատասխանի չթողուլ Պալլասի յօդուածին մի քանի կէտերն որք ուղղակի լեզուի խնդրոյն եւ ինձ կը վերաբերին ։

1. — Չեմ կարծեր որ ուղիղ լինի այն բաղդատութիւնը զոր Պալլաս կը փորձէ հաստատել Միացեալ Ընկերութեան կողմէ առ Վեհ. Կաթողիկոսն Հայոց յղուած գրաբար նամակին եւ Ազգանուէր—Հայուհեաց Ընկերութեան կողմէ առ Ս. Պատրիարք Հայրն ուղղուած գրաբար նամակին մէջեւ ։ Նախ, Միացեալ Ընկերութեան կողմէ մի գըրաբար նամակ գրուիլը մեք առաջին անգամ կը լսեմք, մինչդեռ Ազգանուէր—Հայուհեաց Ընկերութեան գրաբար նամակը, լրագրաց մէջ հրատարակուելով, մանաւանդ այսպէս հանդիսաւոր կերպարան մի ստացած է, զոր ե՛ս առաւել ծանրացուցած են Անահիտի (Ֆէ+նաքնէբ կամ Նէբբնիչէալ) մեկնութիւններըն, առել կ՚ուզեմ՝ աշխարհաբարի վրայ յարձակումներն ։ Երկրորդ, Հայոց ընդհանրական Կաթողիկոսին պաշտօնական լեզուն ի սկզբանէ անտի գըրաբարն է, եւ այս՝ ո՛չ միայն եկեղեցական եւ կրօնական, այլ եւ ազգային—քաղաքական նկատողութեամբք, մինչդեռ Ս. Պատրիարք Հայրն աշխարհաբար գրած էր ճիշդ այն կոնդակն յորում ոյժ կը տրուէր ազգօգուտ Ընկերութեանց եւ մանաւորապէս Ազգանուէր—Հայուհեաց Ընկերութեան, որ սակայն կը հաճի գրաբար նամակ ուղղել առ Ն. Սրբազնութիւնն ։ Երրորդ, Միացեալ Ընկերութեան գրաբար նամակը զուրկ էր ամեն գրական յաւակնութենէ, նիւթն իսկ դրամական խընդիր մի էր, ուստի ո՛չ մի կերպիւ կրնայ ի կշիռ դրուիլ Ազգանուէր—Հայուհեաց Ընկերութեան Կեդրոնական Գործադիր Ժողովոյն գրաբար նամակին հետ, որ կարծես գրական յայտարարութիւն մի (մանիֆէսթօ) էր ։

2. — Նաեւ, տխուր կը թուի ինձ այն փաստաբանութիւնն որով Պալլաս ջնջել գրաբար նամակը գրական հրապարակէն բոլորովին վերցնել եւ վէճը լոկ լեզուի խնդրոյն վրայ կայացնել կ՚ուզէ ։ Որչափ ալ գրաբարի եւ աշխարհաբարի բաղդատական քննութեան մէջ խորտակելով հեռանամք մեր բուն վիճաբանելի նիւթէն, պէտք չէ մոռնալ թէ այս լեզուավէճին բուն շարժառիթն էր Ազգանուէր—Հայուհեաց Ընկերութեան գրաբար նամակն, որոյ շուրջը կը թաւալին երկու ընդդիմախօս կողմերու փաստերն ։ Ի մասնաւորի Արամազդ, երբ, շաբաթն 2-3 յօդուած միայն հրատարակելով, 2-3 շաբաթէն առաջ իւր արդի փաստաբանութիւնն ի նպաստ աշխարհաբարի, իւր փաստերն ա՛նդ կանգ պիտի առնուն թէ այդ գրաբար նամակն «յետադիմական քայլ մի» է այն Նոր Երկոյթին Ներքեւ, յորում կը ներկայանայ մեզ, մինչդեռ Անահիտի փաստերն ալ կը միտին, եւ անշուշտ պիտի միտին, հաստատելու թէ այդ գրաբար նամակն «յառաջդիմական քայլ մի» է ։ Ուրեմն, բոլոր վիճաբանութիւնը նոյն իսկ այդ գրաբար նամակին վրայ է ։

3. — Հերմէս կրնայ պատասխանել կամ ո՛չ իւր բաժնին ինկած մասերուն. բայց, ի պատասխանի Պալլասի մի գըլխաւոր առարկութեան, ես պէտք է միանգամ ընդ միշտ հաստատեմ ինչ որ գրած եմ արդէն, թէ, իւր գրաբար նամակին նկատմամբ Անահիտի տուած մեկնութեանց առջեւ, Ազգանուէր—Հայուհեաց Ընկերութեան պահած լռութիւնն եթէ ոչ «[illegible]», գէթ «[illegible]» (տէ ֆաքթօ) մի նշան կրնայ համարուիլ այդ Ընկերութեան համամտութեան եւ լռելեայն հաւանութեան ։ Մի անխիղճ վիճաբանող կրնայ մինչեւ անգամ իրաւաբանական կէտն իսկ լուծելու եւ մի եւ նոյն բանն ապացուցանելու աշխատիլ. բայց ես չեմ ուզեր շատ հեռանալ զիս զբաղեցընող անմիջական խնդրէն, եւ մանաւանդ, սարսափելի կերպիւ կը խորշիմ անձնականութենէ, այն յուսով որ Պալլաս մի երկրորդ ձեռնոց չնետեր ինձ ։

4. — Մասիսի Խմբագրութիւնը կանխաւ յայտարարած է արդէն թէ ինք համամիտ է այն գովեստից մեծ մասին զորս Պալլաս կը տայ Անահիտի գրական քաջութեան եւ ուղիղ տաքինութեանց ։ Արամազդ ալ կրնայ, իւր կարգին, մի եւ նոյն յայտարարութիւնն ընել մեծ յօժարամտութեամբ, մանաւանդ թէ, ներկայ վիճաբանութեան մէջ, ինք թերեւս առաջինն եղած էր ուշադրութիւն հրաւիրելու Անահիտի գրական տաղանդին վրայ ։ Մեք, «յեղյեղուկ մաքի տէր Նորելուկներս», (ըստ Անահիտի բացատրութեան), մեք որ «չարաչար կը սխալիմք» բազում նիւթոց վրայ, մեք «այդ կ՚ալսանէ Գարբէյեան ժայռն», մեք «գնդածներս», (ըստ մի եւ նոյն հեղինակութեան,) մեք, վերջապէս, վիճաբանական օրէնքներէ բաւական կը հասկնամք յարգելու համար մեր ընդդիմախօսաց անձն եւ տաղանդը ։ Մեր վէճը փաստերու հետ է միայն, գաղափարներն է որ կը մաքառին, իրարու կ՚ընդհարին՝ լոյս —կամ ոչինչ— արտադրելու համար ։

Ես անկեղծապէս կը յայտնեմ թէ իմ ընդդիմախօսիս սեռը մեծ չփոթութիւն կը պատճառէ ինձ. — այնպիսի պարագայներ կը ծագին, յորս, մի պարոն ընդդիմախօսի դէմ գրած ժամանակ, մարդ, իւր գրիչը զսպելու համար, ասպետական զգուշութեան եւ անձնուիրութեան պէտք կ՚ունենայ . . . ։

Մինչեւ ցորդ չվրիպեցայ, կարծեմ, այդ զգուշութեան, եւ ծիծաղս կը շարժեն այն անքաղաքավարական կարծեցեալ մի քանի բառերը, զորս ցորդ հըրատարակեալ յօդուածոցս մէջէն Պալլաս մեծ աշխատութեամբ կրցեր է հաւաքել՝ խղճմտօրէն, բարեխղճաբար ։

Բայց Պալլաս ներկայ խնդրոյն մէջ ճշմարտութիւնն աշխարհաբարեանց կողմն, այսինքն Արամազդի կողմն տեսած ժամանակ, զարմանալի է որ բոլոր ազգասիրական եւ հայրենասիրական զգացմունքը կը տանի Անահիտի սրտին մէջ կը զետեղէ, — իբր թէ ճշմարտասիրութիւն եւ ազգասիրութիւն անհաշտելի բաներ լինէին, — եւ զայն իբրեւ մի դիւցազնուհի կը նկարագրէ որ զոհ կ՚երթայ իւր «բարձր» եւ «վսեմ» զգացմանց, եւն: — Թո՛ղ ապահով լինի Պալլաս թէ մեք ազգասիրական եւ հայրենասիրական բարձր եւ վսեմ գաղափարաց ու զգացմանց մենավաճառը մեր արդի ընդդիմախօսին չեմք թողուր ո՛չ մի նշմարը ։ Եթէ ազգասիրութիւն է գրաբարը պաշտպանել եւ նորա տարածումը ջատագովել, անշուշտ եւ առաւել ազգասիրութիւն է պաշտպանել ժողովըրդական լեզուն եւ ոյժ տալ նորա զարգացման, զի սա նո՛յնչափ Հայերէն է, եւ ազգին մեծամասնութեան լեզուն է, մինչդեռ գրաբարի մենաշնորհը սահմանափակ թուով ձեռաց մէջ եւեթ կը գըտնուի եւ պիտի գտնուի միշտ ։

Այսու ամենայնիւ, մեր վիճաբանութեան շարունակութեան մէջ պիտի հասնիմք մի այնպիսի կէտի, ուր իրաւունք պիտի ունենամք լրջօրէն պնդելու թէ Անահիտ, գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ, մի մեծ թշնամանք կ՚անէ ազգին, եւ ծանրապէս կը մեղանչէ ողջմտութեան եւ ազգասիրութեան դէմ ։ Պալլաս իւր աչքերը թո՛ղ չորս բանայ յայնժամ, կամ, եթէ կը հաճի, վերցնէ՝ այն խոշորացոյցն, որով, ինչպէս լիովին կը տեղեկանամք իւր նամակէն, կը հաճի դիտել իւր պաշտպանելոյն ձիրքերը ։

Միւս կողմէ, պէտք է յիշեցնել Պալլասի թէ այսպիսի ուսումնական խնդրոյ մէջ ազգասիրական եւ հայրենասիրական զգացմանց խօսք անել չկրնար լուրջ լինել ։ Ինչպէս իրաւամբ կը գրէ Հ. Արսէն Այտընեան, «Աւելորդ եւ մանաւանդ անդէպ է այսպիսի խնդրոց մէջ յանուն ազգասիրութեան խրոխտալ. գիտնալով որ շատոնց ծաղրական եղած է այդ սպառնաբանին մտայական գիւղը, որով տարաձայնութեանց մէջ հակառակորդ կողմերը միշտ ազգասիրութիւն կը բաղձան գիտնալ իրարու վրայ, եւ կարծիքը յառաջ վարել ուզողը ազգասիրութեան զէնքով սպառնալ կ՚ելնէ ։ «Հայութիւն քարոզելով, Հայութիւն հրամայելով, Հայութիւն պահանջելով, ոչինչ բան չի յառաջանար», ըսած է ազգային Նոր հեղինակ մը՝ այս աշխարհաբարի խնդրոյն վրայ խօսելով ։

5. — Ես չեմ հասկնար Պալլասի այն հաստատածն, երբ, Անահիտի վրայ խօսելով, կը նկարագրէ զայն իբր «միակ օրիորդ մը, որ՝ նախանձախնդիր Մայրենի լեզուին՝ սաստիկ դիւցազնաբար մարտ մը կը մղէ աշխարհաբարեանց ահեղ բանակին դէմ ։ «—Նախ եւ առաջ, Անահիտ «Մայրենի լեզուին» նախանձախնդիր չէ, այլ միայն գրաբարի նախանձախնդիր է. եւ գրաբարը մեր «Մայրենի լեզուն» չէ, եւ չէ եղած ։ Աշխարհաբարն է, եւ միշտ եղած է, մեր Մայրենի լեզուն, եւ ներկայ վիճաբանութեան մէջ աշխարհաբարը պաշտպանողն է Արամազդ ։ Բայց ուստի՞ գիտէք, Պա՛լլաս, թէ Անահիտ, «միակ օրիորդ մը» կը մարտնչի «աշխարհաբարեանց ահեղ բանակին դէմ» ։ — Անահիտ միայն Արամազդի դէմ կը մարտնչի իւր յօժար կամօք, քանի որ ինք նախայարձակ եղած էր ։ Անահիտ ա՛յնչափ կը մարտնչի աշխարհաբարեանց «ահեղ բանակին» դէմ, որչափ Արամազդ կը մարտնչի գըրաբարեանց ահեղագոյն բանակին դէմ ։ Բայց կը խնդրեմ Պալլասէն որ բանակի, զօրքի կամ թնդանօթի խօսք չ՚անէ, վախ չազդելու համար Անահիտի, որ կրնայ ապահով լինել թէ իւր վէճը միայն մի անձի հետ է, եւ այս անձն ալ նո՛յնչափ իրաւունք ունի իւր կարծիքն յայտնելու եւ ապացուցանելու ո՛ եւ է վիճաբանելի խնդրոյ մէջ ։

«Ահեղ բանակ աշխարհաբարեանց» . . . Բայց ե՞րբ կազմուեր է այդ բանակը ։ Դեռ 3–4 տարի առաջ, Փարիզիներու պէս մասամբ կը ցուցնէին աշխարհաբարեանները, եւ մատերու վրայ կը համրէին զնոսա ։ Եւ թէպէտ մեծ վստահութիւն ունիմք աշխարհաբարեան դատին վրայ, բայց չեմք կարծեր որ այսչափ սուղ ժամանակի մի մէջ բանակ մի կազմած լինիմք ։ Եթէ երբեք բանակ մի կայ, այն ալ Արամազդի դէմն է, թերեւս. — Կարդացէ՛ք, եթէ չէք հաւատար, Թէբֆէրանէ Էֆէնտիի մէջ «Նուման» ստորագրութեամբ հրատարակեալ նամակն, որ խրոխտաբար կը ծանուցանէ թէ գըրաբարեանց «աճարկու Լէգէոններ» ն այժմ պարզ հանդիսատես են միայն, բայց վաղը Բրուսի եւ Միթրիդատի սարսափելի հարուածներ պիտի տեղացընեն Արամազդի վրայ, Նոր տեսակ կեսարներէ առաջնորդուած . . . ։

(Փակագծի մէջ,) եթէ այդ գրաբարեան Լէգէոններն ալ Արամազդի վրայ ա՛յնպէս պիտի յարձակին որպէս Նուման ինք կը յարձակի Մասիսի վրայ, ո՞րչափ բաժինը պիտի լինի արդեօք Գարբէյեան ժայռը . . . ։

6 — Գալով այն հետաքրքրաշարժ չփոթութեան, զոր Պալլաս կը դնէ Արամազդի եւ Դեմետրէի միջեւ, նախ իւր տրամաբանութիւնը կարի զարմանալի է եւ . . . պատուաբեր ։ «Ըստ որում Դեմետրէ նոյն միտքը կը յայտնէ, զոր կը պաշտպանէ Արամազդ, ապա ուրեմն Դեմետրէ եւ Արամազդ նոյն անձն են» Ես չպիտի փութամ յայտարարել, ինչպէս մի համբակ վիճաբանող պիտի անէր, թէ «Ես Դեմետրէն չեմ,» զի, ամեն բանէ առաջ, Պալլասի վրայ իրաւունք չեմ ճանչնար այս կեղծ անուններուն ներքեւ յոյժ պատշաճապէս ծածկուած անձնականութիւնը կամ անձնականութիւնները փնտռելու ։ Բայց եթէ գործը կատակով կը լմննայ, ես ալ կը կատակեմ ։ օրինակի համար, թէ «Պալլաս եւ Անահիտ մի եւ նոյն անձն են», եւ աւելորդ է ասել թէ իմ ենթադրութիւնս ալ Պալլասի ենթադրութեան չափ արժէք ունի ։

7. — Իսկ այն ՍԱՐԴԱՆԱԲԱՂ մականուան նկատմամբ, զոր Պալլաս ինձ կը շնորհէ, ես արհամարհոտ թուք մ՚եւեթ ունիմ այդպիսի նախատալից բառերու վրայ, զորս կ՚արհամարհեմ ճիշդ այն անձանց չափ որք կը գործածեն զայնս ։ Միակ զարմանքս այն է որ քաղաքավարութեան տարրերն իսկ ունենալու ա՛յնչափ մեծ եւ յայտնի պէտք ունեցող գրիչներ կ՚ըլլեն զուռզաբար քաղաքավարութիւն դաս տալու այլոց . . . ։ Ո՛վ բարոյականութիւն, կեղծի՞ք մ՚ես արդեօք ։ ԱՐԱՄԱԶԴ .

ՍՈՎ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գատըքէօյ 14 փետր. 1881

Տէր .

Կիպրոսի ազնիւ ազգայինք, որ մի տարիէ ի վեր, ոչ սակաւ հայրենեաց սովելոց օգնեցին, կը փութամք ծանուցանել թէ, այս անգամ յարգեանց նուիրատուաց հանգանակութեան (20) քսան անգլիական ոսկի նուիրեցին, նոյն թըշուառ աշխարհին՝ նոյն թշուառ կարօտելոց ։

Կեդր. Յանձնաժողովս, լի յուսով որ այս մեծ կղզւոյ օգնականութիւնք, անդ բնակեալ առաքինեաց սրտին վեհանձնութեանն պիտի համեմատին, տեղւոյն Գեր. Առաջնորդին հեզ եւ հաշտարար ոգւոյն իւր պատկառանքն, նորա ազնիւ աջակցաց իւր խորին յարգանքն եւ ամենայն բարերարաց իւր ջերմ շնորհակալութիւններն կը մատուցանէ ։ Ի դիմաց Սովելոց

Խնամ. Կեդր. Յանձնաժողովոյ Ատենադպիր
Պօղոս Թ. Շաշեան

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵԼՈՑ

Ա. Ցուցակ Կալկաթայի

	Ռուփի
Պարոնայք Աբգար եւ Ընկ.	500
Պ. Միքայէլ	40
Պարոնայք Մ. Կալութօն եւ Ընկ.	50
Տիկին Ճ. Մալքօլմ	30
Պ. Ա. Ճ. Կարապետ	50
Պ. Զ. Կրէկօրի	100
Պ. Ճ. Կրէկօրի	50
Պ. Մ. Բամեր	25
Պ. Մ. Բ. Կարապետ	50
Տիկին Մ. Զօրապ	50
Կ. Կոթհալս (Արք. Պ.) ի Պէնկալ	100
Պ. Ճ. Զ. Օուէն	25
Մի բարեկամ	5
Պ. Ճ. Օ. Մօսէս	25
Պ. Մ. Զ. Մալքուս	25
Մի անկեղծ բարեկամ	5
Պ. Մ. Ջ. Մանուկ	25
Պ. Է. Օ. Մօսէս	10
Պ. Տօնալտ Ճ. Պակրամ	50
Պ. Ճ. Ն. Մալքուս	20
Պ. Բ. Ճ. Պակրամ	25
Պ. Յ. Ավալ	10
Պ. Գ. Ճ. Մանուկ	20
Տիկին Հարվէյ	25
Օրիորդ Ճօրտան	10
Օրիորդ Զաթէր	10
Պարոնայք Բոյդ, Տէյլըրս եւ Ընկ.	25
Պ. Զ. Հ. Օգըլըրն	25
Պ. Է. Տ. Ճ. Էզրա	20
Պ. Ս. Օուէն	20
Պ. Գ. Զ. Բիթէրս	20
Տիկին Ասաքէլ	20
Տիկին Ճէյքօպս	10
Պարոնայք Կրէկօրի եւ Ընկ.	25
Պ. Մ. Զաթէր	20
Պ. Ճ. Զ. Արաթուն	30

Տիկին Բ. Մ. Կասբէր	10
Պ. Է. Մ. Գ.	10
Պ. Ճ. Կասբէր	5
Մի բարեկամ	50
Պ. Ճ. Օուէն	20
Պ. Մ. Թափլէօս	5
	1670

——

Բ. Ցուցակ Կոլէքթայի

	Ռուբլի
Գումարն Ա. ցուցակին	1670
Պ. Զ. Վրդանէս	10
Տիկին Զ. Վրդանէս	10
Պ. Ռ. Ճ. Բրիթէրս	10
Տիկին Հարվէյ	5
Տիկին Մ. Պօյոս	2
Պ. Ս. Մարտիրոս	5
Պարոն Քալի Քիսոէն Թակօր	500
Պ. Ճ. Գ.	10
Նորին Գերապատուութիւնն Արքեպիսկոպոսն Կալկաթայի	150
Մի բարեկամ	5
Հայոց դպրոցին աշակերտք	28
Պ. Կ. Գ. Սեթ	15
Տիկին Սեթ	5
Տիկին Ստեփան	15
Պ. Մ. Մկրտիչ	10
Պ Մ. Ճ. Տեմեդրիուս	10
Տիկին Թ Ա. Աբգար	200
Մի բարեկամ	50
Պ. Պ. Միլլէք	50
Պարոն Բօմոլ Քրիշուա	10
Գերապատիւ Պ. Հարինկթըն	10
Պարոն Իսակրատարուօ Քումեր Պհօզ	10
Պ. Ռօպէրթ Ուիլեամըն	50
Պ. Ճ. Տ. Պէկըր	65
	2905

Կալկաթայի մէջ բացուած հանգանակութեանն սոյն, մինչեւ ցարդ կեղր. Ցանձնաժողովոյս հասած, նուիրատու ազնիւ անձանց ցուցակն կը հրատարակեմ ։

Հանգանակող — Գանձապետ

Գ. Յ. Ցովակեան — Աբէլ Կէօլէկեան

1871 Փետր. 14/26
Գալը—քէօյ

ԸՆԴ ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՎՍԵՄ. Պ. ԹԻՍՈՅԻ

ԴԵՍՊԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

—

Ի Նպաստ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՅՈՑ

(Արարատեան, Դպրոցասիրաց-Արեւելեան և Կիլիկեան)

Հինգշաբթի երեկոյ փետր. 19/3 Մարտ 1881
ժամ 3 1/2 ին

Ի ԹԱՏՐՈՆ ՎԷՐՏԻ ԲԵՐԱ

——

ԱՆԴԱՄՔ
ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՄԱՍՆԱԽՄԲԻՆ

—

Պ. Է. Տըվօյ, Տնօրէն Օսմ. Կայս. Պանքային, Նախագահ.
Վսեմ. Նուրեան, Գեր-Նախագահ.
Մեծ. Աղաբեան Յովէփ, Գանձապետ.
» Նորատունկեան Գաբրիէլ, Քարտուղար.
Վսեմ. Եզարէկեան Սարգիս.
Մեծ. Ալաուլլահ Վիչէն.
» Գալաճեան Հիւսամէտտին.
» Գավաֆեան Յովսէփ.
» Էլմասեան Զենոբ.
» Էսաեան Յովհաննէս.
» Թաշճեան Սարգիս.
» Թընկըր Ախմէտ.
» Թօփալեան Գէորգ.
» Թօփհանէլեան Սարգիս.
» Լըմուան Լէոն, Տնօրէն «Բէբէք Լէօնէ» Պանսիօնի.
» Լը Շըվալիէ Ժօրժ, Իրաւաբան.
Վսեմ. Խումարեան Կարապետ.
Մեծ. Կիւմիւշկէրտան Գրիգոր.
» Հալաճեան Բարսեղ.
» Հաճեան Անտոն.
» Հանլի Լափան, Տնօրէն «Սէնթ Պօլ» Լիսէին.
» Մէօյէլի Միհրան.
» Ներսէսեան Ներսէս.
» Նորատունկեան Յարութիւն.
» Շաշեան Փօլօս.
» Ուիլիէյըր Է. Տնօրէն «Սէնթ Պէնուա» Լիսէին.
» Ունճեան Արիկ.
» Պէաթրան Ֆ. Տնօրէն «Մէտրէսէի» Ընկերութեան.
» Սամանճի Գէօրգ Ա.
Վսեմ. Սերվիչէն.
Մեծ. Տոմանժէ, Թըլիսէյնօփ Փալիսիան «Թօւն» Լիսէին.
» Ֆոյց Անթուան.
» Ֆիսնի Ժ. Տնօրէն «Լեսէ» Ընկերութեան։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

———

Ա. Զ Դ

Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց ի նպաստ տրուելիք պարահանդիսին կարգադիր Մասնախումբը պատիւ ունի ներկայիս ծանուցանել այն ամեն ազգայնոց և օտարաց որք այն պարահանդէսին իրենց ներկայութեամբ պատուելու միտք ունին, սովորաբար հրապարակի վրայ մանեկաւորներու ձեւամբ ծախուած կեղծ տոմսակներով չներկայանալ պարահանդիսին դուռն, որպէս զի ընդունայն տեղ չմերժուին քննիչ Մասնախմբէն և անհաճոյ տեսարանաց տեղի չտրուի ։

Վայելուչ սեւ համազգեստ մը առ հասարակ կը պահանջուի Մեծապատիւ այցելուներէ ։

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԹՐԱՄՈՒԱՅԻՆ
Ի ՊՈԼՍՈՅ

—o—

Ա. Զ. Դ.

Վարչական խորհրդոյ որոշմամբ Թրամուայից ընկերութեան բաժանորդները սովորական և արտասովոր Ընդհ. ժողով գումարելու հրաւիրուած են յառաջիկայ Մարտ 14/26ին, կէս օրէն մի ժամ վերջը Ընկերութեան նոր կեդրոնատեղին Ղալաթիա Սահաթճի խան, Բէրչէմպէ Բազար ։

Ընդհ. ժողովին ներկայ գտնուելու իրաւունք ունենալու համար, պէտք է՝ ըստ 34 և 37 Յօդ. կանոնագրին՝ գոնէ տասն բաժին ունենալ և բաժնեթուղթերն Ընկերութեան սնտուկին յանձնել գումարումէն գոնէ տասն օր առաջ ։ Օտար երկիր գտնուող բաժանորդք, իթէ փափաքին ներկայացուցիչ ունենալ Ընդհ. ժողովոյ մէջ, պէտք է որ իրենց բաժնեթուղթերը Պ. Քամոնտոյ և Ընկերութեան գրասենը յանձնեն Փարիզ, Ռիւ Լաֆայէթ թիւ 31 ։

Սովորական ժողով

1. 1880 դեկտ. 31ին վերջացած հաշուոց և հաշուեկշռոյ հաւանութիւն.

2. Կանոնադրութեան 18 և 21 յօդուածոց համաձայն՝ վարչական խորհրդոյ երկու անդամոց փոփոխութիւն ։

Արտասովոր ժողով

1. Նոր գիծեր շինելու արտօնութիւն խնդրելու վերաբերեալ տեղեկութիւն.

2. Խնդիր լիազօր իշխանութիւն տալու վարչական խորհրդին, որպէս զի յանձն առնել շինութեանց տուժողն ու պայմանագիրն ստորագրէ, նոր գիծերու շինութեան համար հարկ եղած դրամագլուխը պատրաստելու միջոցները խորհի, և հիմնական կանոնադրութեան մէջ պատահարար պէտք եղած բարեփոխութիւններն ընէ ։

Ընդհանուր Տնօրէն
Կ. Պոլիս — ՎԻԹԷՐՊՈՅ
11/23 փետր. 1881

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

—o—

Ստորագրեալքս Գոնըի Էլէֆոյ հետ ընկերութեամբ Ղալաթիոյ Սանտըգճըլար փողոցը թիւ 130 գործատունն հաստատելնուս ի վեր՝ արժանապէս քաջալերուեցանք պատուարժան յաճախորդաց բազմութենէն ։ Ամեն ոք լաւ գիտնահատեց մեր գործարանէն ելած ծխախոտոյն ընտրութիւնը, ճաշակը և գիներուն չափաւորութիւնը տեսակներուն համեմատութեամբ. ուստի և մեզ հարկ եղաւ, աւելի ընդարձակ ասպարէզ մը տալ մեր գործառնութեանց ։

Եւ նախ՝ մեր գործարանն ու վաճառատունը փոխադրեցինք առաջնոյն դիմացը 109 թիւ շէնքին մէջ, որ իւր անհամեմատ ընդարձակութեամբը խիստ յարմարութիւն ունի թէ մայրաքաղաքէս թէ գաւառներէն և թէ օտար երկիրներէ եկած բազմաթիւ հրամաններըն յոյժ գոհացուցիչ կերպիւ և փութով կատարելու ։

Երկրորդ՝ ծխախոտոյ բերքն արտադրող ամեն կողմ և մանաւանդ Ճէնիճէ յատուկ գործակալներ կարգելով սկսած ենք մասնաւոր խընամօք պատրաստել տալ բերքը և ահա այս խնամոց և զոհողութեանց շնորհիւն է որ այսօր ամենընտիր և հոտաւէտ ծխախոտներ կարող ենք մատակարարել նաև 150նոց, 200նոց, և 300նոց և աւելի բարձր գիներով ըստ տեսակին ։

Այսուհետև ով ոք սիրէ փորձանի իւր ճաշակին յարմար ընտիր ծխախոտ գտնելու մասին, բաւական է դիմել մեր վերոյիշեալ գործատունն 'ի Ղալաթիա Սանտըգճըլար փողոց թիւ 109, և կամ ամեն ծխավաճառներէ խնդրել մեր գործարանէն ելած ապրանքներէն ։

Ծան. Օտար երկիրներէ ապրանք ուզողները կըմասնակցին այն մեծաշնորհին, զոր ունիմք կայսերական կառավարութենէն, որ է պատուոյ տուրքէն ազատ ըլլալ, որով 0/0 ին 20 շահ կունենան ։

Վաճառատուներն են.

Ղալաթիա Սանտըգճըլար	թիւ	109
Զընտան գաբու Ջեօմէկ ճիլէր	»	29
Էմին-Էօնիւ	»	56

ՏԷՄԻՐՃԻԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 17 փետր.

Օսմ. Պօնս. գոցուեցաւ	14.16
» » բացուեցաւ	14.14
» » կէս օրին	14.14

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

	Անգղ. լիր.
Սօսիէթէ ժէնէրալ 6 0/0 (գ. կտ.)	4.16
» Օթօման »	3.10
Կ. Պոլսոյ Պանքան »	8.30
Քրէտի Ժէնէրալ 6 0/0	3.30
Փոխ. 1863 (Մաւթոն) 6 0/0 Ֆր.	72.
» 1865 (») 6 0/0 »	72.
» 1869 (Բինար) 6 0/0 »	70.
» 1872 (Պոն տիւ թրեզոր) »	23.25
» 1873 (Բինար) 6 0/0 »	67.50
Բումելիի երկաթուղի Ֆր.	48.25
Լաւրիում »	104.
Թրամուայ (գ. կտ.) Օսմ. լիր	360.
Թեղթագրամ »	1000
Րէբօր	—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)	Ղրշ:
Անգղիական ոսկի	109 25
Գաղղիական »	87 18
Բօլ	90
Իւրմիլիք	51 20
Գառայոն թուղթ 8 բուպլի 68 գարիք	
Գառայոն արծաթ (նոր)	91 10
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 25
Վեցնոց	128 30
Հինգնոց	209 20
Հինգնոց (անկէտ)	184
Մէթալիք	210
Պղինձ	650

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 28 փետր.

Անգղ. Պօնս.	99 5/6
Օսմ. »	13 1/8
Փոխ. 1865	14
» 1869	13 7/8
» 1871	72 3/4
» 1872	22 1/2
» 1873	13 1/2
» 1877	87
Պանք Օթօման	12 3/8
Ռուս. փոխ. 73ի	92 1/8
Եգիպտ. միացեալ	71 3/8
» արտօնաւոր	94 5/8
Տայրա Սանիէ	74 7/4
Փոխ. Ռօզիլտ	94 3/8
Փոխնիկագիր Փարիզի վրայ, —	

Փարիզ 28 փետր.

Իտալ. Պօնս. 5 0/0 (գ. կ.)	119 17 1/2
» » 5 0/0 Նոր	83 57 1/2
Օսմ. Պօնս.	13 25
Փոխ. 1865 Ֆր.	.
» 1869	69.
» 1873	67.
Օսմ. երկաթուղի	48 75
Պանք Օթօման	562 50
Քրէտի Լիոնէ	1072 50
Ռուս. փոխ. 3 0/0 (1877)	96 1/2
» » Արեւելեան	62
Իտալ. Պօնս.	89 30
Եգիպտ. միացեալ	361.25
Փոխնիկագիր Լոնտ. վրայ	25.36

Վիեննա 28 փետր.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	117 70
Բումելիի երկաթուղի	22.50

Փ Ա Ն Ա Ս Է

ԴԵՂ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ԴԵՂ ՍԱՄԱՐԱՑԻՈՑ

—o—

Կը ծախուի Մինասեան և Ընկերաց Ամերիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա կոստանդնուպոլսոյ ։

Փանասէն իւր օգտակարութեամբն, ինչպէս Ամերիկայի և Եւրոպիոյ, նոյնպէս և Թուրքիոյ այլ և այլ կողմերը մեծ ընդունելութիւն գտած է.

Փանասէն գիւղացւոյն և գաւառացւոյն բժիշկն ու բարեկամն է և մեծ օրհնութիւն մը համարուած է այն տեղերուն համար, ուր բժիշկ ու դեղ և դարման հազիւ կը գտնուին ։ Փանասէն բուսեղէններէ բաղադրեալ լինելով՝ բոլորովին անվնաս է ։ Փանասէն այրուածի ցաւը կ'առնէ ու քիչ ատենի մէջ կը բուժէ. նոյնպէս և մարմնոյ կտրուած ու ճմլուած տեղերուն ցաւն ու բորբոքը շուտով կ'անցնէ։

Ջղային, յօդային և ոսկրային սաստիկ ցաւերը բուժելով տագնապը կը հանդարտեցնէ ։ Ստամոքսի, փորի և աղեաց ցաւերը կը կտրէ ու պաղէ յառաջ եկած դժուարութեանց առաջքը կառնու

Փանասէն ակռայի սաստիկ ցաւերը շուտով կը բուժէ։ Մարմնոյ կտրուած կամ վիրաւորեալ կողմերն առատ փանասէ քսելով շուտ կը բժշկուին ու կը գոցուին ։ Փանասէն կը բժշկէ նաև փորհարութիւն, թանչք, հազ, ջերմ, կոկորդի բորբոք և ուռեցք, մէջքի ցաւ և այլ զանազան ախտեր, որոց սկզբնապատճառը գրեթէ նոյնն են ։ Այսպէս կը վկայեն շատեր, որք փորձած են ։ Ընտանիք իրենց տան մէջ ու պանդուխտք և ճանապարհորդք իրենց մօտ փանասէ պահելով և յանկարծական դժուարութեանց ատեն գործածելով՝ մեծ օգուտ կը քաղեն և ծանր հետեւանաց առաջը կ'առնուն ։ Փանասէն հեղուկ է որ թէ՛ մարմնոյն վրայէն քսելով և թէ՛ խմելով ալ բժշկութիւն կը գործէ ։

Գործածութեան կերպը հետն է ։ Գլխաւոր վաճառատեղին է Ղալաթիոյ Եէնի-ճամիի դրան կից Մինասեանին Ամերիկեան վաճառատունը, նաև մայրաքաղաքիս գեղագործաց քով ու գաւառներն ալ կը գտնուին ։

ԻԼԱՆ

——

Պիլ ճիւմլէ սաւաքիրի շահանէ ալայ վէ թապուրլարը իլէ տէրիսաաէթ վէ թաշրա խասթախանէլէր իչուն 97 սէնէսի բումիէսի մարթընտան չուպալթը նիհայէթինէ գատար պիր՝ սէնէ զարֆընտա լուզումի օլուպ միւպայեա օլունաճագ օլան իւչ եիւզ գըյէ Գըրագըրնա Սոֆաթար իլէ տէֆթէրի մախսուսընտէ մուհարրէր էճզայի թըպպիէ վէ ալաթը ճէրրահիէ վէ էճզա վէ ալաթը պէյթարիէնին իթաըրնա թալիպ օլանլարըն իչպու չուպաթը րումինին նիհայէթինէ գատար հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ումումիէ տայիրէսինէ կէլմէլէրի ։

9 չուպաթ 16 — 6

17064 քիլէ Գարա աղաճ սըթասիօնընա
5514 » Պապա էսկի »
9693 » Լիւլէ Պուրղազ »
9747 » Տիմօթիքա »
8234 » Կիւմիւլճինա մէվգիսի իչուն մահալինէ
665 » Կէլիպօլու » »
8282 » Ճէսրի Մուսթաֆա փաշա սըթասիօնընա.

Իւրինճի օրտույի հիւմայունի իչուն 97 սէնէսի մարթը իպթիտասընտան իթիպարէն էյլուլի շէհրի մայիս սէնէյի մէզքիւրէ հայիրանը նիհայէթինէ գատար պալատէ մուհարրէր իւլ մըգտար շայիրին ճէնահլարինտէ կէօսթէրիլէն մահալլէրտէ թէսլիմ օլունմագ վէ մութլագա 96 սէնէսի մահսուլաթընտան օլմաք վէ էսմանը լիրա 100 ղրուշ հիսապի իլէ 15 կիւնտէ վէրիլմէք շէրայիթի իլէ պէհէր քիլէսի 11 ղրուշ օն փարա օլարագ թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իչպու չուպաթը րումինին 25 ինճի չարշէնպիհ կիւնիւ միւնագասասը պիլ իճրա գարարը գաթիլէրի վիրիլէճէկինտէն իթաըրնա թալիպ օլանլարըն էէվմի մէզքիւրտէ լէվազըմաթը ումումիէ տայիրէսինէ կէլմէլէրի ։

16 Շուպաթ 96 — 3

Սիմ մէճիտիէ 19 ղրուշ հիսապը իլէ.

Եէրլի խմայի սիյահ վէ պէյազ վագէթա գըյէ 64867 պէհէր գըյէսի 28 1 2 ղրուշա ։

Եէրլի խմայի թօզմազը քէօսէլէ գըյէ 45,000 պէհէր գըյէսի 49 1/2 ղրուշա ։

Եէրլի մալի սիյահ եաղլը քէօսէլէ գըյէ 130,000, պէհէր գըյէ 22 1/2 ղրուշա ։

Պէյգօզ Դալէվրէխանէսի իլէ Թոփանէ անպարընտա շուրուն մուգարրէրէ վէ մահֆուզ նումունէլէրի վէճհլէ Ֆիյաթը մուրագգամ մէյերի իլէ միւպայեա օլունաճագ պալատէ մուրագգամ 3 գալէմ գըյէ վէ սայիրէնին չուպաթը րումինին 19ունճը բէնշէնպիհ կիւնիւ գատար պէհէր կիւն միւնաքասա ոլունըն իճրասը իլէ եէվմի մէզքիւրտէ քարարը գաթիսի վէրիլէճէկինտէն, իթաըրնա թալիպ օլանլարըն վէ 21ինճի ճումա իրթէսի կիւնիւ սաաթ պէշ թէնզիլինէ բաշլագ ալանլարըն վէ եղահըն անգամ խիթէյէնլերին հէր կիւն Հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ումումիէ տայիրէսինէ կէլմէլէրի ։

16 Շուպաթ 96 — 3

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի՝ բաց 'ի կիրակի և տօն օրերէ ։

Բաժանորդագրութեան տեղն Կ. Պոլիս, Պաղչէ-Գաբու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի խմբագրատունն. Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոգաբարձուաց գրասենեակները.

ԿԱՐԻՆ. Յովհաննէս էֆ. Տ. Մելքսեդեկեան.
ԵՐԶՆԿԱ. Յ. Շամլը էֆ.
ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Նազարէթ էֆ. Յ. Թամզօլեանց.
ՍԱՄՍՈՒՆ. Եղիազար էֆ. Մ. բաթեան.
ԿԻՐԱՍՈՆ. Գ. էֆ. Խ Մաղաք. եան.
ՌՈԴՈՍԹՕ. Արժ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Ֆէյլեան.
ԶՄԻՒՌՆԻԱ. Աբրահամ էֆ. Պ. զամալեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խոսրով էֆ. Ե. եան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Ս. Էթմէքճեան.
ԵՒԴՈԿԻԱ. Գէորգ էֆ. Նազար.
ԽԱՐԲԵՐԴ և ՏԵՐՍԻՄ. Կիր էֆ. Ն Ղազանճեան.
ՄՈՒՇ. Յակոբ էֆ. Տէրունեան
ՎԱՆ. Պետրոս » Գաբամաճ
ԲԵՐԻԱ. Սեդրակ » Խարաճեան
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ Ք. ճեան.
ԵԴԵՍԻԱ. Գէորգ էֆ. Կ. Ոսկերչեան
ՖՕՔՇԱՆ. Միրհատ » Ս. Ֆէրեան.
ՏՓԽԻՍ. Պ. Նիկողայոս Տ. Գ. եան.
ԿԱԼԿԱԹԱ. Պետրոս էֆ. Հէ. եան.

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ